

SAKSBEHANDLER Ivar Nesse-Aarrestad,
Kristi Vindedal

VÅR REF.
10/02474-19

DERES REF.

ARK. Forvaltningsarkivet
008.0

INNVALGSTELEFON

+47 98202846

DERES DATO
4.1.2013

VÅR DATO
04.04.2013

TELEFAKS

+47 22 94 04 04

postmottak@ra.no

www.riksantikvaren.no

Det Kongelige Olje- og energidepartement
Postboks 8148 Dep
0033 OSLO

Havvind - Strategisk konsekvensutredning av havbasert vindkraft - Høringsuttalelse

Riksantikvaren viser til Olje- og energidepartementets høringsbrev av 4.1.2013 om Havvind - strategisk konsekvensutredning for 15 utredningsområder for vindkraftetablering i norske havområder. Riksantikvaren har mottatt merknader fra Tromsø museum, NTNU-Vitenskapsmuseet og Bergen sjøfartsmuseum som et grunnlag for vår uttalelse.

Riksantikvaren gir merknader med bakgrunn i direktoratets ansvar for kulturminner og kulturmiljø og landskap.

Tema kulturminner og kulturmiljø og tema landskap

Tema kulturminner og kulturmiljø omfatter både kulturminner i utredningsområdene, dvs. kulturminner under vann og kulturminner og kulturmiljøer i influensområdet til vindkraftverkene, dvs. kulturmiljøer (og kulturminner) langs kysten innenfor utredningsområdene. Det er ulike problemstillinger knyttet til de to delene av kulturmiljøtemaet. Kulturminner i utredningsområdet kan påvirkes både direkte og indirekte. For kulturmiljøene på land er det i all hovedsak snakk om indirekte eller visuell påvirkning. Tilsvarende indirekte virkninger vurderes også på landskap.

Det er ingen ting i veien for at kulturminner under vann og kulturmiljøer på land behandles under samme tema. Men det er uheldig at man opererer med en gjennomsnittsverdi av virkninger i utredningsområdet og virkninger på landområder. Dette kan føre til at indirekte virkninger på kulturmiljø på land eller virkninger i utredningsområdet blir underkommunisert fordi virkningen for ett av områdene er liten. Dette blir ekstra uheldig fordi kunnskapsgrunnlaget om kulturminner under vann i utredningsområdene overveiende er mangelfullt og usikkerheten ved vurderingene tilsvarende stor.

Når det gjelder kriteriene for å vurdere indirekte påvirkning, er Riksantikvarens oppfatning at vektleggingen av avstand som avgjørende for grad av påvirkning, brukes for rigid i kulturminneutredningen (Os og Lindblom 2012). Metoden som er brukt, fører til at kun kulturmiljøer som ligger i en avstand mellom 0-3 km fra vindkraftområdet vil kunne vurderes å ha stor negativ konsekvens. Selv om vi er enig i at virkningen på kulturmiljø avtar med avstand, mener vi det er feil å legge såpass avgjørende vekt på avstand innenfor kortere og midlere avstander. Avstandstallene synes også å være overført direkte fra situasjoner for landbaserte anlegg uten at man drøfter om den visuelle virkningen er annerledes over havflaten. Man synes heller ikke å ha lagt vekt på at havvindturbiner forventes å bli høyere enn dagens landbaserte turbiner. Landskapsutredningen har en mindre rigid tolkning av

betydningen av avstand og kommer etter vårt syn fram til vurderinger av indirekte virkninger på landskap som virker mer realistiske.

Spesielt om kulturminner under vann (skipsfunn og mulige spor etter eldre bosetning)

Kunnskapen om kulturminner under vann er svært begrenset for samtlige utredningsområder. Dette er også påpekt i fagrapporten om kulturminner (Os og Lindblom 2012).

I en rapport fra 2008 (Gundersen, Kvalø og Nævestad 2008) vises det til at ulike kilder for vrak i Nordsjøen gir en «vraktetthet» fra ett vrak pr. 22 km² til ett vrak pr. 220 km² havbunn (omregning av tall i Gundersen, Kvalø og Nævestad 2008: 40-42). Hvor mange av disse vrakene som kan regnes som kulturminner er ikke kjent.

Utredningsområdene i Havvindrapporten er fra 58 km² (Frøyagrunnene) til 2591 km² (Sørlige Nordsjø II). Selv med den laveste «vraktettheten» (ett vrak pr. 220 km²), vil det være statistisk sannsynlighet for funn av vrak innenfor de fleste av utredningsområdene. Med den høyeste «vraktettheten» (ett vrak pr. 22 km²) vil det statistisk befinne seg fra 2 til over 100 vrak innenfor de ulike utredningsområdene. Selv om mange av disse vrakene ikke er å regne som kulturminner, vil en god del av dem være det. Blant annet med bakgrunn i den nevnte rapporten, mener Riksantikvaren at potensialet for funn av kulturminner (jf. tabell på side 107 i utredningen) må regnes som middels til stort for samtlige områder. Dette innebærer midlertid ikke at *konsekvensen* for kulturminner som følge av en eventuell utbygging av områdene vil endres forutsatt at det gjennomføres nødvendige konsekvensreducerende tiltak.

Skipsvrak, eller andre kulturminner på havbunnen, vil ha en begrenset utstrekning i forhold til størrelsen på de enkelte utredningsområder. Konflikt med eventuelle kulturminner kan dermed med all sannsynlighet unngås ved å flytte/justere møllepunkter eller kabeltraseer. Dette forutsetter imidlertid at det gjennomføres en kartlegging av kulturminner innenfor hvert område i god tid før eventuelle utbygginger starter opp. Slike kartlegginger må skje i nært samarbeid med kulturminnemyndighetene, og metoder og kartleggingsbehov vil variere innenfor de ulike områdene.

Selv om Glørstad og Kvalø (2012) konkluderer med at sannsynligheten for å finne rester etter boplasser på bunnen av Nordsjøen er mindre enn tidligere antatt (jf. utredningen side 104), har den samme rapporten påvist store kunnskapshull og mangler i datagrunnlaget for temaet. I områdene Sørlige Nordsjø I og II vil det derfor være særlig aktuelt å gjennomføre kartlegginger i form av boringer og sedimentanalyser for å kunne vurdere potensialet for funn av tidligere bosetning. Slike, og andre kulturminnekartlegginger, vil imidlertid kunne gjennomføres etter at områdene åpnes for konsesjonssøknader om utbygging av havvindkraft.

Riksantikvaren mener det må stilles krav til kartlegging av kulturminner i samarbeid med kulturminnemyndighetene for samtlige områder hvor det åpnes opp for konsesjonssøknader.

Utredningsområdene - merknader

Riksantikvarens oppfatning er at potensialet for funn av kulturminner under vann må regnes som middels til stort for samtlige utredningsområder, jf. gjennomgangen over.

Utredningsområdene som ligger nær land, dvs. der influensområdet strekker seg inn over øyer og kystområder, har i varierende grad negative virkninger for landskap og for kjente kulturmiljøer og kulturminner av nasjonal og regional verdi.

Fire av utredningsområdene trekkes fram med mest negative konsekvenser for kulturmiljø og landskap. Det gjelder Nordmela, Gimsøy Nord, Træna fjorden – Selvær og Nordøyen- Ytre Vikna.

Utredningsområdet Nordøyen – Ytre Vikna gir indirekte virkninger for flere verdifulle fiskevær med aktiv bruk langt tilbake i tid. Nordøyen fiskebruk og fyrstasjonen på Nordøyen er fredet etter kulturminneloven. Disse ligger svært nær utredningsområdet. Lenger sørøst, ca. 13-14 km unna, finner vi det fredete kulturmiljøet Sør-Gjeslingan. Landskapsrapporten (Norconsult 2012) oppsummerer virkningen på Nordøyen slik: «Det fredete utværet på Nordøyen kan bli meget sterkt visuelt berørt av et havvindanlegg hvis det plasseres så å si rett utenfor fjæresteinene.» Men landskapsrapporten peker også at det er et stort potensiale for avbøting ved å plassere anlegget i nordre del av utredningsområdet.

Utredningsområdet Gimsøy – Nord ligger rundt 1 km fra land på det nærmeste og gir stor indirekte påvirkning på nordsida av Lofoten. Kulturminnerapporten trekker fram en rekke kjente kulturmiljøer og kulturminner av nasjonal og regional verdi i området. Lofoten har et særpreget landskap rikt på kulturhistorie, som også har gjort området aktuelt for nominasjon til verdensarv. Det er verdt å merke seg at det er små muligheter for å redusere konsekvensene for landskap og kulturmiljø ved flytting innenfor utredningsområdet.

Utredningsområdet Træna fjorden – Selvær ligger også nær øyer med rik kulturhistorie og et stort antall regionalt og nasjonalt verdifulle kulturminner, bl.a. fiskevær. Delingen i to utbyggingsområder forsterker virkningen på landskapet. Utredningsområdet Nordmela vest for Andøya ligger svært nær land og det er små muligheter for å avbøte virkningene på verdifulle kulturmiljøer og landskap.

Andre områder som bør trekkes fram er Frøyagrunnene og Olderveggen utenfor Sogn og Fjordane. Kystområdene innenfor er, som kulturminnerapporten viser, preget av en rik kulturhistorie. Tilpasninger for å redusere konflikt, vil her være å skyve anlegg mot de ytre deler av utredningsområdet. Sumvirkninger med andre vindkraftverk er aktuelt her, her finnes også flere prosjekter under konsesjonsbehandling som ikke er inne i vurderingen i kulturminnerapporten. For utredningsområdet Utsira Nord er det særlig området rundt det fredete Utsira fyr som blir sterkt eksponert. Plassering bør og kan ta hensyn til dette.

Anbefalinger

Norges vassdrags- og energidirektorat anbefaler i rapporten at Gimsøy Nord og Nordmela ikke prioriteres åpnet for vindkraftutbygging i første omgang av hensyn til de samlede konsekvenser for arealbruks- og miljøinteresser. Riksantikvaren mener at Gimsøy Nord og Nordmela ikke bør åpnes for vindkraftutbygging, og mener heller ikke at Træna fjorden – Selvær og Nordøyen – Ytre Vikna bør åpnes for vindkraftutbygging av hensyn til konsekvenser for kulturmiljø og landskap.

Brevet er elektronisk godkjent uten underskrift

Vennlig hilsen

Margrethe Øyvann Tviberg (e.f.)
Seksjonssjef

Kristi Vindedal
Seniorrådgiver

Kopi til: Arkeologisk museum - Universitetet i Stavanger , 4036 Stavanger/ Tromsø museum - Universitetsmuseet , Universitetet i Tromsø, 9037 Tromsø/ Miljøverndepartementet - Avdeling for regional planlegging , Postboks 8013 Dep, 0030 OSLO/ Norsk Maritimt Museum , Bygdøynesveien 37, 0286 OSLO/ NTNU - Vitenskapsmuseet Seksjon for arkeologi og kulturhistorie , 7491 TRONDHEIM/ Miljøverndepartementet - Kulturminneavdelingen , Postboks 8013 Dep, 0030 OSLO/ Bergen Sjøfartsmuseum , Postboks 7800, 5020 BERGEN